

Prof. dr. Jadran Ferluga (1920–2004)

Po enajstih letih težke bolezni, ki ga je priklenila na invalidski voziček in skrbni negi soproge Katice, je 27. januarja 2004 v Piranu tiho preminul univ. prof. dr. Jadran Ferluga. 6. februarja so njegove posmrtno ostanke v ožjem družinskem krogu položili v rodbinsko grobnico na Občinah v Trstu. Pogreba sva se udeležila v imenu oddelka za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani in se poklonila njegovemu spominu prof. dr. Peter Štih in podpisani.

Jadrana Ferluga sem spoznal leta 1967 na nekem simpoziju v Beogradu. Ko me je leta 1987 prof. dr. Bogo Grafenauer zadolžil, naj napišem za Enciklopedijo Slovenije geslo o njemu, sem se znašel pred težko nalogo. O Jadranu Ferlugu nisem našel podatkov niti v Enciklopediji Jugoslavije niti v Primorskem biografskem leksikonu, čeprav je bil takrat že uveljavljen znanstvenik, bizantolog. Obrnil sem se s pismom na katedro za bizantologijo v Beogradu, naj mi posredujejo njegove biografske in bibliografske podatke, pa so mi svetovali, naj se raje obrnem osebno na njega v Münstru, kjer predava na univerzi. In tako sem ponovno navezal stik z Jadranom. Poslal mi je zelene podatke o sebi, na podlagi katerih sem napisal geslo Jadran Ferluga za ES (3. zvezek, Ljubljana 1989, str. 98) ter pozneje za novo izdajo Enciklopedije Jugoslavije (slovenska izdaja, 4. zvezek, Ljubljana 1989, str. 115). Seveda pa ni ostalo samo pri naključni navezavi stikov. Aktivno sodelovanje se je nadaljevalo vse do njegove bolezni, čeprav sem stike z njim, oziroma z njegovo soprogo ohranil vse do njegove smrti.

Naj obnovim nekaj osnovnih generalij iz njegove biografije in bibliografije, ki sem jih zapisal ob njegovi 75-letnici, ko je bil že težko bolan (ZČ, 49/1, 1995, str. 127–128). Jadran Ferluga se je rodil v Trstu 12. februarja 1920 v stari ugledni slovenski tržaški družini. Zaradi protifašistične dejavnosti je bil zaprt na Reki, nato pa interniran v južni Italiji. Po kapitulaciji Italije je bil najprej v angleški vojski, nato pa od konca leta 1944 v Bariju oficir za zvezo z NOB Jugoslavije. Po osvoboditvi je do sredine leta 1947 študiral zgodovino na Sorboni v Parizu. V tem času je sodeloval v jugoslovanski delegaciji na pariški mirovni konferenci. Jeseni 1947 je nadaljeval študij zgodovine na beograjski univerzi, kjer je diplomiral leta 1949. Kot asistent na katedri za bizantologijo na Filozofski fakulteti v Beogradu se je poglabljal pod mentorstvom slavnega bizantologa prof. Georgija Ostogorskega. Doktoriral je leta 1956 s temo »Biznatinska uprava v Dalmaciji«. Od leta 1957 do 1978 je na FF v Beogradu kot docent predaval zgodovino jugoslovanskih narodov (razen srbske) v srednjem veku, pri čemer je izjemno pozornost posvetil slovenski srednjeveški zgodovini. Strokovno je bil povezan s slovenskimi medievisti prof. dr. Milkom Kosom in prof. dr. Bogom Grafenauerjem. Leta 1970 je zapustil beograjsko univerzo in prevzel katedro za bizantologijo na univerzi v Münstru (Nemčija) in kot redni profesor predaval bizantologijo do upokojitve leta 1985.

Jadran Ferluga je bil eden redkih Slovencev, ki se je posvetil izključno bizantologiji in postal eden vodilnih evropskih bizantologov. Njegov znanstveni opus je izredno obsežen,

znanstveni interes pa usmerjen predvsem v proučevanje bizantinske zgodovine v zgodnjem srednjem veku s posebnim ozirom na balkanski prostor. Tehten je njegov prispevek pri analizah več bizantinskih virov, predvsem pa je prispeval komentarje k prevodom bizantinskih piscev v znani zbirki »*Vizantijski izvori za istoriju naroda Jugoslavije*«, ki jo je izdajal Vizantološki institut v Beogradu. Žal še ni izdelan celotni pregled bibliografije del Jadrana Ferluge.¹ Jadran Ferluga je z referati nastopal na vseh povojnih svetovnih bizantoloških kongresih, na mnogih specializiranih kongresih in simpozijih v Italiji, Nemčiji, ZDA in drugod. Bil je član raznih bizantoloških združenj in dopisni član ugledne »*Deputazione di storia patria per la Venezia*« v Benetkah.

Z oddelkom za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani in Zvezo zgodovinskih društev Slovenije je začel sodelovati leta 1987. Dogovorili smo se, da bi kot stalni zunanji sodelavec pripravil serijo predavanj iz bizantologije za študente in učitelje zgodovine (kot dopolnilno izobraževanje). S tem smo nameravali na oddelku za zgodovino izpolniti praznino v učnem programu, kajti bizantologija pri predavanjih ni bila specialno obravnavana. Kot gost oddelka za zgodovino je imel Jadran Ferluga več predavanj in seminarjev leta 1987, 1989 in 1992. Že prva predavanja so pokazala, da je Jadran Ferluga odličen predavatelj, ki je z njemu svojskim, živahnim, temperamentnim načinom predavanja, znal pritegniti poslušalce. Kljub težki snovi, je znal temo predavanja predstaviti razumljivo, zato je bila udeležba študentov na predavanjih izjemno velika.

Ko je leta 1989 študentom zgodovine, arheologije in klasične filologije v ciklusu predavanj govoril o bizantinski družbi in državi, smo se odločili, da njegova predavanja izdamo kot skripta, ki bi predstavljala nujen pripomoček za boljše razumevanje razvoja Bizanca, pomembne vzhodnoevropske države, ki je stoletja krojila usodo Balkana. Priročnik z naslovom »*Bizantinska družba in država*« je izšel leta 1990 (izdajatelj FF), ponatis pa leta 1996 in še danes služi študentom kot dopolnilno učbeniško gradivo. V predgovoru je Jadran Ferluga zapisal naslednje misli, v katerih se zrcali njegov pedagoški pristop: »Po vsakem predavanju smo brali in analizirali vire, na katerih so slonela tako dognanja, kakor tudi moja ocena, postavljena v predavanjih. Na prošnjo kolegov oddelka za zgodovino FF sem ta predavanja pripravil kot skripto, ki je tu in tam razširjena z izvlečki iz nekaterih virov z osnovno literaturo. Upam, da bo kakor drugim, tako tudi študentom, ki so obiskovali ta kratki ciklus predavanj, moj skromni pregled nekaterih aspektov bizantinske zgodovine pomagal, da razširijo poglede preteklosti, kar je za zgodovinarje še posebno pomembno«. Lahko smo zadovoljni, da so njegova predavanja dopolnjena z opombami izšla v Zgodovinskem časopisu in na ta način ohranili rezultate njegovega pedagoškega dela na oddelku za zgodovino FF v Ljubljani.²

Ko je oddelek za zgodovino začel leta 1992 pripravljati kolokvij ob stoletnici rojstva Milka Kosa, smo se obrnili na Jadrana Ferlugo, da bi sodeloval na kolokviju z referatom. Obljubil je prispevek »*Bizantologija pri Slovencih*«. Istočasno smo se še dogovarjali o temah, ki naj bi jih imel na predavanjih za študente v letu 1993. Nameraval je dopolniti sliko o vsakdanjem življenju v Bizancu in predavati o zanimivi aktualni temi »*Bizantologija in bizantinizem*«. Žal je njegova bolezen, ki ga je paralizirala, preprečila izvedbo teh načrtov. Poslej smo se srečevali z njim v Portorožu, kjer je preživel toplejši del leta. Mediteranski zrak in bližina morja ter rojstnega kraja, sta ugodno vplivala na njegovo počutje.

¹ G. Prinzing, *Schriftverzeichnis Jadran Ferluga*, Münster 1985 (nepopolna bibliografija).

² Poti in metode politične ekspanzije Bizanca na Balkanu od srede VII. do prvih desetletij XI. stoletja, ZČ, 41/4, 1987, str. 573–583; Kolonizacijska politika bizantinske oblasti od VII. do XIII. stoletja, ZČ, 42/1, 1988, str. 13–26; Bizanc na Jadranu (6.–13. stoletje), ZČ, 44/3, str. 363–386; Bizantinsko podeželje v »Spominih in nasvetih« tesalskega veleposestnika XI. stoletja, ZČ, 49/2, 1995, str. 159–174.

Jadran Ferluga je večji del svojega življenja preživel na kontinentu (Beograd, Münster), toda na jesen svojega življenja si je zaželel priti nazaj v mediteransko okolje. Kupil si je hišo v slikovitem srednjeveškem istrskem mestecu Motovunu. Uredil si je delovni kabinet in tja preselil bogato specializirano bizantološko knjižnico. Ko je zbolel in ugotovil, da mu knjižnica ne bo več služila, sta jo s soprogo sklenila ponuditi v hrambo neki slovenski instituciji. Takratni predstojnik oddelka za zgodovino dr. Peter Štih je ponudbo sprejel in knjižnica, ki šteje 1289 zvezkov, je danes vključena kot separatum v knjižnico na oddelku za zgodovino.

Čutili smo, da je Jadran Ferluga rad prihajal med nas na Filozofsko fakulteto v Ljubljani. Hvaležni smo mu za njegov prispevek k boljšemu poznavanju problemov bizantologije v slovenskem okolju in predvsem za njegovo prešernost in prijateljstvo, ki smo ga bili deležni.

Ignacij Voje